

FÜGGETLEN LAPOK

Megjelennek minden nap.

Az előfizetési pénzek

s a lap kezelését illető minden tárgyak a kiadó-hivatalhoz (Első magyar egyetemesi könyvnyomda, 3 korona-utca, 18. sz. a.) intézendők.

Börmentetlen levelek el nem fogadtatnak.

Előfizetési ár:

gész évre 20 frt., félévre 10 frt., negyedévre 5 frt.

Beigntatási díj: 6-hasásos petit-sor 5 kr., bélyegdíj minden beigntatásért 30 kr.

A „nyilt-tör”-ben 4-hasásos petit-sor 20 kr.

Előfizetési feltételek

FÜGGETLEN LAPOK

című politikai napilapra:

Egész évre 20 ft. — kr.
Félévre 10 „ — „
Negyedévre 5 „ — „
Egy hónapra 1 „ 70 „

A „Függ. Lapok” kiadó-hivatala, 3 korona-utca 18. szám.

Róma és a magyar kath. autonómia.

Pest, jun 2.

A hírlapi szelvérsza, erősebb légnyomat következtében, úgy látszik a külföldi sajtó figyelmét is felhívta már a magyar kath. autonómia processusára. Haynald Lajos kalocsai érsek ő excajának római útja érintve volt különféle európai lapokban, s mi természetesebb, minthogy a nagy főpap utazásával diplomatikai okokat is hoznak összefüggésbe?

Az ügy mindenesetre magára az egyházra nézve is kedvező, ha a közönbösséget, vagy gyűlöletes szenvedélyt háttérbevonulni látjuk az egyház érdekeivel szemközt, s azok oly figyelemben és tiszteltben részesülnek az európai közvélemény előtt, milyent kulturái és politikai fontosságuk érdemel.

De magát a közvéleményt igen félrevezetheti az oly közlés, milyent a „Volksfreund” egyik legutóbbi száma, épen a magyar kath. autonómia vonatkozásig adott. Nevezett német lap, beszélvén a kalocsai érsek ő nmságának római útjáról, azt először is ő Felsége magán megbízásával, aztán pedig a magyar kath. autonómia val hozza a kapcsolatba. Szertóbi bírói egész meglepéddel veti oda, hogy „valami különös eredmény bizon alig várható, sőt ugy látszik, hogy Magyarországban még az egyházi körök is illusióban élnek.”

E közlés szerentünk teljesen hibás jognézetet alapul. Elhiszük, hogy a kalocsai érsek ő Felségétől kaphatott megbízást, hogy ő szentségének, a magyar egyház szükségűs új jogszervezkedése körül némi felvilágosításokat tegyen.

De azt nem lehetjük, hogy az autonómia ügye, mint jogsubstratum adotta volna a vatikának, s az onnét érkező engedélytől vagy rosztalástól tételt volna feltételezetté a magyar kath. autonómia élete.

Róma Magyarország irányában illy jogigényeket nem formálhat, tudjuk, hogy a sz. szék egészen különös szempontból itél, az egyes országok egyházi kiváltságai, vagy jogaik fölött, s nem szivesen enged álláspontjának szigorából.

De a positiv jog előtt ott is meghajolnak, mint ezt taval a magyar primási jogok elismerése szintén igazolja.

A „Volksfreund” tudósításának megdöntésére, szükségűs tudunk legelsőbb is: mennyiben tartozik a magyar kath. autonómia ügye Róma elé?

A magyar kath. autonómia nem dogma ügy.

Nem is egyházfegyelmi. Nem tartozik azon kategoriákba, melyeket a tridentis szent zsinat decreta et canones czim alatt, mint tisztán lelki és belső egyházi ügyeket jelölt meg.

Az autonóm egyházszervezet nem változtat a magyar egyház jogállásán Róma irányában semmit. A primatus hitelvi és egyházi jog tekintetben az autonómia alatt is a kath. magyar egyház élete és föltétele leszen, mint volt az Sz. István vagy V. Ferdinand idejében.

A magyar király apostoli jogai, A magyar primás egyházi jogai és kiváltságai az autonómia által nem tétnek tabula rasa-vá.

II. Szilvester pápa okmánya, mely a magyar egyház alkotmányos nemzeti typusát, kiváltságos joghelyze-

tét, királyának Európa jelen uralkodói egyikével sem hasonló apostoli jogait, szabadalmát adta, nem téphető szét azért, mivel talán az új magyar alkotmány, s a nemzeti kormány a kormányzati szervezetet megváltoztatta, s az apostoli király oldala mellé a nemzeti akaratából származott magyar kormányfőriakat emelt.

„Et quia nobilitas tua — írja az érintett pápai okmány — Apostolorum gloriam aemulando, apostolicum munus, Christum praedicando, ejusque fidem propagando, gerere non est dignata, nostrasque et sacerdotii vices supplere studuit, atque apostolorum principem, prae caeteris singulariter honorare; idcirco et Nos, singularem in super privilegio Excellentiam Tuam, tuorumque merito intuitu haeredes ac successores tuos legitimis, qui a Sede Apostolica approbati fuerint, nunc et perpetuis futuris temporibus condecorare cupientes . . . ecclesias regni tui, praesentes et futuras, Nostra ac successorum nostrorum vice disponere atque ordinare, apostolica auctoritate similiter concessimus, volumus, et rogamus.”

Ezen legfelsőbb egyházi jogátruházson alapszik, a közönséges egyházi közjog elvei szerint is, a magyar királynak legfelsőbb pártfogói joga.

Ezen jog alapján, a király, ha neki tetszik, tehet kérdést, vagy informálhatja Romát előlegesen is az autonómia ügye körül, s ha Róma e tekintetben bármiként is fogna nyilatkozni, szava csak consultativum, de nem decisivum.

Miert? Mert az apostoli király, formaszerint nem tette le még, az apostoli szent szék tekintélye és hatalma által nyert apostoli jogokat, vagy is azon egyházi jogokat, melyek erejénél fogva nem csak püspököket, apátokat, prépostokat nevez ki, hanem még az egyházi külügyek fölött legfelsőbb rendeleteivel intézkedik, az idézett pápai okmány ezen szavainak értelmében: ecclesias regni tui, nostra, ac successorum nostrorum vice disponere atque ordinare.”

Nem mondott le pedig a magyar király ezen apostoli jogairól, jöhet 1848-ban, a püspöki kar eziránt kérvényileg kérdést tett a fejedelemlél, s a marc. 29-én leérkezett legm. válasz tudtára adta az akkori püspöki karnak, hogy a király a legfelsőbb patronusi jogokat legmagasabb személyének tovább is fentartja. Ezen legfelsőbb patronatusi jog gyakorlatában van hazánk jelen fölséges királya is.

Es ezen motívumok az autonómiát, tisztán hazai, bel kérdéssé teszik, anélkül, hogy tartanunk lehetne, Romának ez ügyben alkalmazható megszorításaitól.

Pest, junius 2.

A közfigyelem eddigelé annyira mindenfelé meg volt oszolva, hogy némely rendkívüli fontosságú ügy alig lön futólagos érintésre a napi sajtóban méltatva.

Volt alkalmunk kifejtetni más alkalommal nézeteinket a törvények alkalomosa helyes utairól, s mi bizony a codificatiónalis rendszernek soha rajongó barátai nem voltunk, mert nem ezen utat tartjuk a természetes fejlődés ösvényének.

Azonban készen bevalljuk, hogy bizonyos helyzetben — minő épen most nálunk — kikerülni nem lehet ez utat.

Most például egész adórendszerünk néhány törvényjavaslatban codificálva lön. S mi azt hisszük ezen törvényjavaslatokat átfutva, miszerint azokban hazánk anyagi összes érdekeinek egész rendszere van elintézve, de ha mélyebb vizsgálatba bocsátkozunk, csakhamar azon meggyőződésre jutunk, miszerint azokban a szellemi érdekek egész szövedéke mélyen van érintve s jobbadán határozott irányban el is döntve.

A mint e törvényjavaslatok a közönség elébe jutottak, különösen pedig azoknak legéletbevégből részbe „a közterhek behajtásáról”, olvastunk mindjárt az ellenzéki lapokban feljaj-

dulásokat, de ezek csak a törvényterv szigorja ellen voltak intézve tekintet nélkül arra, kinek kezébe adatik a rendkívüli szigor hatalma?

E felfogás pedig már alapjában téves. Mert az adó kezelésében a szigor tekintete igen alárendelt, a főkérdés mindig az marad: jogosult-e az, s ki által gyakorolható?

Epen a kérdésnek ezen állása vezeteli figyelmünket annak tüzetesebb taglalására s vegye bárki magának a fáradságot e törvényjavaslatot akár az európai statustan, akár a magyar intézmények szempontjából szigorú analysis alá vetni, azonnal meg fog győződni:

Miszerint Magyarország állami életét szervező lényegében mi sem érintheti hatályosabban, mint az adó-behajtási és kezelési törvény azon szelleme, mely e javaslatban előttünk fekszik, s ki magával a politikai rendszerek mély behatásairól a közéletre s közkerkölcsökre tisztában van, az elfogja ismerni, miszerint, e törvényjavaslatban a közel jövő legényegesebb politikai kérdései leendnek eldöntve.

Ez dönti el a közel jövőre a hatósági rendszer sorsát is.

Mi vagyunk legkésebbek a törvényhozás határozott és erélyteljes eljárását dicsőíteni, alkotmányozó hivatással bíró törvényhozásnak merész elszánnással kell, hivatását betölteni. De annak, ki az irtó kést kezébe veszi, hogy a nemzeti élet fájáról a-on ágakat lenyesse, melyek ma már hasznosítható gyümölcsöket nem hozhatnak, igen tisztában kell lenni önmagával, ismerni kell jól az irtandó galyakat s midőn a gyökereknek veti irtószertét, ismernie kell mesterségét, nehogy akaratlanul a szivgyökérben magát az életet mellese el.

Mi általában nem értjük a dolgok mai menetét.

A kormány mindjárt kezdetben méltó aggálllyalvonakodott a hatóságok egyszerű visszahelyezésétől, mielőtt némi bár ideiglenes szervezeti intézkedések történek.

A törvényhozás nyomásának engedve, daczára a chaoticus állapotnak, megnyitotta a sorompókat, s a megyék a hogy lehete behelyezkedtek régi jogaikba, sok helyütt a közigazgatás és törvénykezés nem csekély hátrányára.

Es midőn ez állapot tarthatlansága felől mindinkább meggyőződünk, egyetlen mozzanat sem mutatkozik, sem a törvényhozás sem a kormány részéről azon irányban, hogy az életre hívott, de teljesen rendezetlen hatósági élet szabályoztassék s rendszeres alakot nyerjen.

E helyett azonban mellékes incidentális utakon döntetik el a hatósági rendszer életfontosságú ügye, s kik ma a dolgok folyásának irányát, higgadt fontolással szemléljük, úgy kell látnunk, hogy kik nem régiben a hatóságok életét praecipitálták, most halálát ép úgy elősíthetetik. Mert midőn a hatóságok életfájáról majd egyik majd másik életadó gyökérrel nyessük le, annyit szerdünk el, hogy mig zöldülő hajtását várjuk, csak azt fogjuk látni, hogy már teljesen kiszáradt, élettelen, s kivesszett, feleléstésre képtelen.

Még néhány évtized előtt a szomszéd nagy nemzet egyik legszellemdusabb politikai írója gunyosan mondá a németeknek:

Ruhe ist die erste Bürgerpflicht! a mai kor megváltoztatta ezt s elmondhatja: Zahlen ist die erste Bürgerpflicht

S épen mi szegény magyarok, kikre a fizetés kötelezettsége egyszerre özlött de oly mértékkel áradat gyanánt, hogy meggyőződünk a polgári kötelezések e legfőbbikének alatta, bennünk épen szükségűs meghódítani a százd az új polgári erényének számára.

S itt két ut áll a törvényhozás előtt választásul:

Vagy bizni a nemzet józan szellemében, mely felismerendi a körülmények kényszerű hatalmát, s belátandja, hogy magasabb érdekeknek fel kell adoznia minden idegenkedést, a multak büneinek elutasíthatlan következményeit megfeszített munkásságával helyre itni, s sorsának javulását önmagában s önmaga által keresni s elérni.

Vagy a mostani politikai pessimismus alapján semmiben sem bizni, de üdvöt keresni a törvény szigorában s a központosítás erejében s mint 48 előtt a megyék omnipotentiája elé állítva a gyakorlati politika terén a constitutiónalis anarchiát, egy most egy új fordulattal eléállítani a ministerialis vagy ha úgy akarjuk constitutiónalis absolutismust.

Az az fából vas karikát, mely ha mint hasonlat paradoxon is, de a parlamentarismus történetében — kikjártások, tudják — nem példát lan.

Kassa, máj. 25.

Alkotmányos életünk egyik örvendetes jelensége, s szellemi műveltségünk leendő felvirágzásának biztató reményusagara azon kiváló érdekeltég, melylyel nevelés tanítás ügyünk, mint szellemi műveltségünk kifejlészetésének eme leghatalmasabb tényezőjével mind magán köreinkben, mind nyilvános életünk közegeiben, főleg hírlapjainkban találkozunk.

Csaknem minden pártszínezeti s politikai árnyalatu lapjaink hoznak e fontos ügyhöz szólasokat, megjegyzéseket, javaslatokat, terveket stb. stb.

S ez jól is van így.

Mert mig ez által egy részről az anyagiul kétségen kívül fontosabb szellemi élet iránt való érdekeltégesség s közönbösségnek vádját hárítjuk el magunktól a művelt világ részrehajlaltan ítélőszéke előtt: más részről napunkint tanubizonyoságot tesztünk G a n e imez aranyszavainak igazsága mellett: „A nevelés a társadalom, a nevelés a jövő; mert a nevelés maga az egész ember a siron innen, a siron túl;” vagy az egri érsek ő nagyméltósága azon böles észrevételnek adunk hitelt, mely az egri jog-lyceum megnyitása alkalmával e szavakkal nyert kifejezést: „A célszerű tantástól függ polgártársaink szerencsése, boldogabb állapota, függ magának a hazának felvirágzása.”

A „Hon” is, miként már több ízben, egy f. é. 114. 117. 118. számaiban is, ez alkalommal Veress pesti királyi főgymnasiumi tanár ur tollából, gymnasiumi ügyünk czim alatt három cikket hozott.

A cikksorozat sok passusának igazat adunk. De vannak olyan állításai, olyan észrevételei is, melyeket alig hiszem, hogy szó nélkül fognak hagyni az illetékesek, a legközelebből érdekelték, a minthogy, miképen a következmény mutatja, nem is hagytak a nélkül, nehogy hallgatásuk esetére valamiképen rájok alkalmaztassék ama már nagyon ismeretes és sokszor emlegetett, de vajmi gyakran találóan jellemző latin közmondás: „Qui tacet, consentire videtur.”

De van még e cikksorozatnak egy pontja, melyet a történeti igazság nevében s az ott szintén közelről érintettek érdekében nem hagyhatok szó nélkül, nem engedhetem, mint valami elismert igazságot a nagy közönség elméjébe befogadtatni, természetesen a nagy jelző alatt a tölünk s működésünk tölveles s épen azért körülményeinkkel tüzetesen nem ismeretes közönséget értem.

A fentebb idézett cikksorozat III. száma alatt igen helyesen veszi észre cikkiró ur: hogy a legjobb tanterv, a legüdvösebb reformok dugában dönek, ha a tamerők a lehető legkedvezőbb anyagi helyzetbe nem állíttatnak. Azon esetben, ha a közoktatási miniszter ur világi öröklék akarná végrehajtani a gymnasiumok szervezkedését, ezélya előresének föltételeitl azon erők anyagi állapotának minél kedvezőbb körülmények közé való helyezését ohajtja; mert ha úgy hagyáná őket, mint jelenleg vannak, jobban tesz, ha azt a néhány világi államgymnasiumot vagy felosztatja, mint a nagy szobanit”, — mi különben, mint már hitelen tudva van, nem történt meg, — vagy a kevesebb anyagi gondnal küzködő szerzeteseknek engedi át, mint a volt helytartóság tette a Kassaival és selmecczeivel.

Szándékomban a kassai szó ismételt aláhuzásából kiderülhet. Sokan oly értelmet adhatnak ezen értül felhozott példának, mintha a volt helytartóság mint valami kegyelemfalat pusztán csak oeconomicus, nem pedig a még el nem vet, tehát érvényes történeti jogfolytonosság szempontjából a d t a nem is át h a n e m v i s s z a a kassai kath. főgymnasiumot a jászó prémontrei rendnek épen azon időben, midőn minden igaz bonfinak szivere a történeti jogértük tetett, midőn minden néven nevezendő jogaink visszasser-

zésében azoknak történeti folytonosságára mint legerősebb érve hivatkoztunk.

A netalán ilyféle hibás értelmezést, kötelezéseknek ismeri alulírt pályatársai s egész rendje nevében a következő történeti tényeken alapuló felvilágosításokkal megigazítani és pedig úgy, a mint azok, a jászóvári prémontrei kanonokrend kassai főgymnasiumának tudósítványában az 1867/68. diki tanév-ről: Nátafalussy K. tanár tollából „A kassai kath. főgymnasium ismertetése” czim alatt nyilvánosan is közölve s minden tanintézetnek megküldve voltak.

„Boldogemléklt I. Ferenc királyunk által a prémontrei kanonok rend 1802-ben visszaállítván, a többi között létezésének egyik föltételeitl a kassai középtanoda gondviselése is jogszerűleg rábizottat.”

„A vallás s közoktatási miniszterium által 1849-ben közzétett s magyarbírói gymnasiumaink szervezkedésében (szinormértéklt) kiszabott, Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen in Oesterreich’ tanterv, alapján a bölesészeti kar a jogitól egészen elkülönítetvén, az 1851. ki tanévben a gymnasiumba beolvasztott, s ez nyolc osztályu gymnasiummá átalakított. Ezen idő óta a prém. rend látta el tanárokkal, kettőt kivéve, 1853-ig, mely évben ezen intézet is azon mód szerint, mint már előbb a pozsonyival történt, német tanítási nyelvvel államgymnasiumunk nyilvánítottat s idegen ajku tanárok gondviselésére bizottat.”

„De tíz évi börtön után ismét hajualodni kezdett a magyar nemzet nyilvános életének láthatárán.”

„Az 1860. diki okt. 20-án kelt legf. királyi diploma alapján új korszak derlívén fel hazánkban, a tudományos tanintézetek, tantervrendszer s tanárok körtül szükségűs változásokot is magával hozta. Ennél fogva egyes jelkesebb világi hatóságok, még mielőtt a magyar kormány részéről a tanodák új szervezkedéséről és tanárok alkalmazásáról szóló rendelet kibocsátatott volna, értekezettük tartának kebelökben az államgymnasiumok mikénti átalakítása iránt, s ebbeli kérvényeket felsőbb helyre fölterjeszteni jónak látták.”

„Ezek között volt tek. Abaujmegye bizottmánya is, mely 1861. január 15-én tartott ülésében következő határozatot hozott: „Intézetessék a kassai gymnasium ügyében a magas kormányhoz folyamodvány és kéreszék meg az, miszerint az említett gymnasium tanszékei, eltávolítván azokból a német tanárok, a jászó prémontrei rend tagjainak, kik sok év lefolyta alatt a gymnasium-s akademiában a tanítási, és az egykori convictusban nevelési téren működvén, a haza varakozásának nemcsak megfeleltek, hanem a közismerést is kiérdemelték, visszaadás sanak.” (L. Tanod. Lap 1861. évf. 10. sz.)

„A jászó prémontrei rend s annak főnöke ft. Répassy József ő méltósága, megértvén a t. megyei bizottmány kívánatát, u. a. évi febr. 11-én Jászón tartott tanácskozományában oda nyilatkozott, ha a rend a kassai gymnasium átvételére s tanárokkal való ellátására felszólíttatnék, minden erejét igyekezett oda fordítandja, hogy a hon s magyar nemzeti kormány bizalmának, illetőleg parancsának, és saját kötelességének eleget tegyen.”

„Szives készséggel fogadtat tehát a n. m. kir. Helytartótanács kegyes rendeletét, melynek értelmében az intézet ismét a rend vezetésére bizottat; s kötelességének éretében nem is késett az egyes szakok tanszékeit saját egyéneivel betölteni, úgy hogy az előadások már nov. 18-án ismét zengzetes honi nyelvtünkön kezdődhettek meg.”

Ezen fölvilágosító történeti adatok kiégésítésétl föl kell még említenem, hogy a már többször említett rend kassai főgymnasiuma az újabb visszahelyezés óta is minden töle kitelhető módon igyekezék az egyház, haza s a nemzeti kormány bizalmának mind az új tantervrendszert kívánalmi —, mind pedig a tanári vizsgálatok tekintetében megfelelni. Mily sikerrel? Anak, öntudatán kívül, nem ő, hanem mások legyenek illetékesek, de igazságos bírái.

S most bezárom cikketem, azon végmegjegyzéssel, hogy amit irtam, azon szívérzelem sugalmából s szeretetből irtam, melyet az egyház jelenlegi feje, IX. Pius pápa ő szentsége, mint nemrég a lapokban olvastuk, egy újságírónak emléklát adott önfényképén következő igen találó hátfelirattal jelzett: „Dilige veritatem, amicum Dei!”

Károly Gy. H.
prém. r. főgymn. ny. r. tanár.

